

روابط خارجی ایران از ۱۳۲۰ تا ۱۳۴۱:
روایتی جدید از رویارویی آمریکا و شوروی در ایران

نویسنده:
کریستن بلیک

مترجمان:
دکتر علی باقری دولت آبادی
(عضو هیأت علمی دانشگاه یاسوج)
حوریه دهقان

نشر مخاطب
تابستان ۱۳۹۴

سرشناسه	: بلیک، کریستن
عنوان و نام پدیدآور	: Blake, Kristen
روابط خارجی ایران از ۱۳۲۰ تا ۱۳۴۱: روایتی جدید از رویارویی آمریکا و شوروی در ایران	
مشخصات نشر	: تهران : مخاطب، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۸ جدول، نمودار
شابک	: 978-600-5750-13-3
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبای مختصر
یادداشت	: فهرست‌نویسی کامل این اثر درنشانی: http://opac.nlai.ir قابل دسترسی است
یادداشت	: عنوان اصلی:
	The U.S.Soviet Confrontation in Iran ,1994 -1962: A Case in the Annals of the Cold War
یادداشت	: کتابنامه .
یادداشت	: تعابیر .
شناسه افزوده	: باقری دولت آبادی، علی، ۱۳۵۷-، مترجم
شناسه افزوده	: دهقان، خورید، ۱۳۶۶-، مترجم
شماره کتابشناسی ملی	: ۳۷۹۵۱۹۷

عنوان: روابط خارجی ایران از ۱۳۲۰ تا ۱۳۴۱: روایتی جدید از رویارویی آمریکا و شوروی در ایران

نویسنده: کریستن بلیک (Kristen Blake)

مترجمان: علی باقری دولت آبادی و خورید دهقان

صفحه‌آرا: لیلا کاظمی

طراح جلد: زهرا فرجی

ناشر: مخاطب

نوبت چاپ: اول، سال ۱۳۹۴

تعداد: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

www.mokhatabbook.com

تلفن همراه: ۰۹۱۲۳۰۸۷۳۳۲

تلفن دفتر مرکزی: ۶۶۹۵۸۲۲۵

مراکز پخش:

۱. خیابان ۱۲ فروردین - بین روانمهر و نظری، بن بست حقیقت - پلاک ۴، واحد ۴ - کتاب آوا
۲. خیابان انقلاب اسلامی، بازارچه کتاب، پلاک ۱۲، انتشارات چاپخش

تلفن: ۶۶۹۷۴۶۴۵

تلفن: ۶۶۴۰۴۱۱۰

	مقدمه ناشر
۱	مقدمه ناشر
۱	مقدمه مترجمان
۱	مقدمه نویسنده
۵	درآمد
۱۱	فصل اول: آغاز رویارویی آمریکا و شوروی در ایران
۱۲	پیشینه‌ی تاریخی
۱۶	اشغال ایران توسط متفقین و پیامدهای آن
۱۸	آغاز مداخله آمریکا در ایران
۲۳	رقابت آمریکا و شوروی برای کسب امتیاز نفتی در ایران
۲۴	مذاکره ارتش متفقین برای عقب نشینی از ایران
۲۹	فصل دوم: بحران ایران در سال‌های ۱۹۴۵-۴۶ و نقش آن در شروع جنگ سرد
۳۰	شورش در آذربایجان
۳۶	فیصله بحران آذربایجان
۵۰	تبلیغات خصمانه شوروی علیه ایران
۵۲	طرح‌های شاه برای اصلاح قانون اساسی
۵۵	مسأله میزان کمک ایالات متحده به ایران
۶۱	فصل سوم: مناقشه ملی شدن نفت و پیامدهای آن
۶۲	سرآغاز مناقشه ملی شدن صنعت نفت
۶۵	فشار برای ملی شدن صنعت نفت ایران

۶۸	واکنش شوروی، انگلستان، آمریکا نسبت به بحران ملی شدن صنعت نفت
۶۸	مرحله اول: مارس ۱۹۵۱ تا جولای ۱۹۵۲
۸۰	واکنش آمریکا، انگلیس و شوروی به بحران ملی شدن نفت
۸۰	مرحله دوم: آگوست ۱۹۵۲ تا آگوست ۱۹۵۳
۹۱	فصل چهارم: موضع جدید غرب گرایي ایران
۹۲	اقدامات آمریکا برای باثبات سازی
۹۸	پیوستن ایران به پیمان بغداد
۱۰۵	ایجاد ساواک
۱۰۶	دکترین آیزنهاور و پیامدهای آن برای ایران
۱۰۹	تجربه نظام دو حزبی
۱۱۹	انقلاب عراق و تأثیر آن بر ایران
۱۲۲	ایران در آستانه درمین بحران جنگ سرد
۱۳۱	فصل پنجم: پایان تنش‌های جنگ سرد در ایران
۱۳۲	اقدامات ایران برای تثبیت اقتصادی
۱۴۰	ایران در آستانه یک بحران سیاسی
۱۴۴	اقدامات ایران برای ثبات سیاسی
۱۶۵	تعهد ایران به شوروی درباره عدم ایجاد پایگاه‌های موشکی
۱۶۸	مخالفین انقلاب سفید شاه
۱۷۲	نتیجه گیری
۱۸۳	منابع

مقدمه ناشر

بازخوانی هر پدیده‌ای پس از گذشت یک دوره زمانی می‌تواند زوایای جدیدی را پیش روی ما بگشاید این امر درخصوص پدیده‌های تاریخی نیز صدق می‌کند. انتشار اسناد وزارت امور خارجه کشورها پس از ده‌ها و با فواصل گوناگون از یک منظر با رویکرد امنیتی و سیاسی و از منظر دیگر برای بازآرایی روابط خارجی و تغییر در سیاست خارجی کشورهای انتشار دهنده اسناد صورت می‌گیرد.

بررسی اسناد مذکور از دید محققان دیگر کشورها با نگرش‌های متفاوت می‌تواند به زاویه دیدهای موجود افزوده شده و یا آنرا تکمیل و اصلاح کند. بی‌تردید وابستگی یا حداقل علاقه‌مندی افراد محقق به منافع ملی کشورشان و یا به جمعی از کشورهای هم‌گروه مانند کشورهای مشترک‌المنافع باعث می‌گردد این افراد در نوشته‌هایشان سمت و سوهای خاصی بگیرند که البته با مقایسه و تدبیر بیشتر می‌توان آنها را از بقیه مطالب نگارش یافته بازشناخت.

کتاب حاضر نیز این این قاعده مستثنی نبوده و باید تأکید کرد که دیدگاه‌های ارائه شده توسط نویسنده کتاب و جانبداری‌های وی از سیاست خارجی آمریکا و انگلیس در ایران قابل درک بوده و الزاماً به معنای بیان تمام حقایق و دیدگاهها نبوده و همچنین منطبق بر واقعیات نیست با این وجود مطالعه آن برای کشف حقیقت ضروری است و از آنجا که ابعاد روابط خارجی کشورمان به عنوان کشوری با موقعیت استراتژیک در منطقه خاورمیانه با تحولات اخیر در این منطقه مستلزم کندوکاو در ریشه است و این کتاب می‌تواند به بخشی از این مسائل کمک کرده و در تکمیل گوشه‌هایی از پازل تحولات منطقه‌ای یاری برساند.

مقدمه مترجمان

کتاب پیش‌رو حاصل مطالعه و پژوهش بیش از یک دهه تلاش خانم کریستن پللیک، استاد کالج مالوی (Molloy) در آمریکا است. ایشان دکترای خود را از دانشگاه هاروارد اخذ نموده، متخصص مطالعات جنگ سرد در خاور نزدیک و توسعه سیاسی-اقتصادی آسیای مرکزی هستند. در سال ۲۰۰۷ و ۲۰۱۲ موفق به اخذ لوح تقدیر استاد برجسته در کالج محل خدمت خود گردیده‌اند و به تدریس درس سیاست خارجی آمریکا، تاریخ و سیاست روسیه، تاریخ و سیاست خاورمیانه و نظریه‌های روابط بین‌الملل مشغول می‌باشند. کتاب رویارویی آمریکا و شوروی در ایران: ۱۹۶۲-۱۹۴۵ - که به رقابت دوران جنگ سرد آمریکا و شوروی در ایران بین سال‌های ۱۳۲۰ تا ۱۳۴۱ می‌پردازد - حاصل رساله‌ی دکتری نامبرده به سال ۱۹۹۹ در دانشگاه هاروارد است. نویسنده پس از اتمام تحصیلات خویش کوشیده تا با استفاده از منابع و مطالعات جدید، فصولی را به رساله‌ی خویش اضافه کند و بخش‌هایی از آن را جرح و تعدیل نموده، اقدام به انتشار آن نماید. همچنین وی در حال تألیف کتاب دیگری با عنوان ایران در قرن بیست و یکم می‌باشد. آنچه که درباره اثر پیش‌رو می‌توان گفت، این است که برخلاف بسیاری از آثار منتشر شده در غرب، که با نوعی جهت‌گیری سیاسی همراه است، نویسنده کوشیده تا روایتی دقیق و نسبتاً بی‌طرف از حوادث سال‌های ۱۳۲۰ تا ۱۳۴۱ ایران و این نکته که چگونه رقابت قدرت‌های بزرگ، این تحولات سیاسی و اقتصادی را تحت تأثیر قرار داده است، ارائه دهد. مشخصه‌ی برجسته‌ی دیگر این اثر آن است که مؤلف روایت خود را به سال ۱۳۴۱ ختم نکرده و با مرور حوادث ایران در سال‌های مذکور به آسیب‌شناسی روابط ایران و آمریکا پرداخته است. در همین ارتباط به برخی ریشه‌های وقوع انقلاب اسلامی؛ از جمله: اقدامات آمریکا در ایران و نوع روابط آن با رژیم شاه اشاره شده است. وی معتقد است این اقدامات نقش مؤثری در قطع روابط دو کشور بعد از وقوع انقلاب و بی‌اعتمادی ایرانیان ایفا کرده است. آنچه که کتاب حاضر را از سایر تألیفات نوشته شده تاکنون متمایز می‌سازد و به ویژگی ممتاز آن تبدیل گشته، روایت تازه‌ای است که از رقابت آمریکا و شوروی در سال‌های جنگ سرد در ایران بدست می‌دهد. نویسنده با بررسی آثار تألیف شده‌ی پیش از خود و دسته‌بندی آنها در سه گروه: سنت‌گراها، تجدیدنظرگراها و پست‌تجدیدگراها

نشان می‌دهد که چگونه قرائت‌هایی که تاکنون درباره‌ی اشغال ایران، جدایی طلبی آذربایجان و کردستان، ملی شدن صنعت نفت و روابط ایران با آمریکا و شوروی ارائه شده، کامل نبوده است. وی در این تحقیق از اسناد دولتی از طبقه‌بندی محرمانه خارج شده آمریکا، منابع روسی برگرفته از مکاتبات و پروتکل‌های بین سران دو کشور در وزارت امور خارجه آمریکا، اسناد سفارت آمریکا در ایران، روزنامه‌های روسی و نشریات ادواری، منابع انگلیسی برگرفته از شورای روابط خارجی آمریکا و همین طور منابع موثق دست دوم (از جمله: روزنامه و نشریات ادواری) و منابع ایرانی، شامل: خاطرات دولتمردان ایرانی مشهور و پروژه‌ی تاریخ شفاهی ایران - که متعلق به دانشگاه هاروارد است - بهره گرفته است. همین نکته وجه تمایز اصلی این کتاب با آثاری، همچون: کتاب روابط خارجی ایران تألیف دکتر علیرضا ازغندی و کتاب روابط خارجی ایران نوشته‌ی دکتر عبدالرضا هوشنگ مهدوی است. آثار فوق اگرچه از منابع فارسی بسیاری بهره برده و به شیوه‌ای سلیس نگاشته شده‌اند اما نویسندگان به اسناد مختلف پیرامون موضوع دسترسی نداشته، عموماً از منابع دست دوم استفاده کرده‌اند. اثر حاضر می‌تواند این گونه آثار را تکمیل نموده و اطلاعات جدیدی در اختیار خواننده قرار دهد؛ بویژه اینکه کتاب حاضر به لحاظ زمان انتشار جدیدتر از آثار مشابه فارسی است و نویسنده به خوبی به خواننده نشان می‌دهد که چگونه بسیاری از مسائل سیاسی کنونی بین کشورها ریشه در تاریخ و حوادث گذشته دارد. امری که در کمتر کتابی به فارسی مورد عنایت قرار گرفته است. علاوه بر این تمرکز کتاب حاضر بر مقطع زمانی کوتاه ۲۱ ساله باعث شده که نگارنده نگاه عمیق‌تری نسبت به تحولات دوره مذکور داشته باشد و با تفصیل بیشتری به آن بپردازد.

امید است تا تلاش مترجمان بتواند گامی اندک در شناخت بهتر تاریخ ایران و رفع ابهامات موجود پیرامون برخی از حوادث آن در مقطع زمانی یادشده بردارد. قطعاً مطالعه‌ی اثر حاضر برای دانشجویان رشته‌های علوم سیاسی، تاریخ، مطالعات خاورمیانه و روابط بین‌الملل می‌تواند بسیار مفید و سازنده باشد و آنان را با زوایای تازه‌ای از روابط خارجی ایران آشنا سازد. در پایان جا دارد از خانواده‌های عزیزمان که بدون صبر و حمایت آنها انجام ترجمه‌ی حاضر مقدور نبود و تمامی دوستانی که ما را در انتشار این اثر یاری دادند بویژه آقای دکتر عبدالمجید محقق که زحمت ویرایش کتاب را عهده دار شدند یاد و قدردانی نماییم. بی‌شک چون مسئولیت هرگونه خطا و اشتباه احتمالی در ترجمه‌ی اثر بر ذمه‌ی مترجمین بوده، پیشاپیش از این خطاء عذرخواهی می‌نماییم.

دکتر علی باقری دولت‌آبادی
(عضو هیأت علمی دانشگاه یاسوج)
حوریه دهقان

مقدمه نویسنده

ایران و آمریکا قبل از انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۷۹، روابط دوستانه‌ای داشتند. روابطی که در طول سال‌های آغازین جنگ سرد توسعه پیدا کرد. آن زمان ایران به حوزه‌ای برای رقابت شوروی و ایالات متحده تبدیل شده بود. ایالات متحده به ایران کمک کرد تا بتواند در برابر اقدامات شوروی برای نفوذ و کنترل کشورش مقاومت کند. ریشه‌های رقابت قدرت‌های بزرگ - که تحولات سیاسی و اقتصادی در ایران را تحت تأثیر قرار داده است - را باید در جنگ جهانی دوم جستجو کرد. ایران در خلال جنگ جهانی دوم بی‌طرفی خود را اعلام کرد، اما حمله آلمان به شوروی در تابستان ۱۹۴۱ ایران را در گرداب تحولاتی قرار داد که باعث تضعیف حاکمیت ایران گردید.

به دلایل متعددی ایران در کانون توجه آمریکا، شوروی و انگلیس که علیه آلمان می‌جنگیدند، قرار گرفت: اول اینکه، موقعیت ژئواستراتژیک ایران و همسایگی ایران با اتحاد شوروی باعث شد تا ایران راه مناسبی باشد که از طریق آن متفقین مایحتاج جنگی شوروی را تهیه کنند. دوم اینکه؛ ایران در طی این سال‌ها، از نظر اقتصادی پیوند محکمی با آلمان پیدا کرده بود و مشاورین و کارکنان آلمانی فعالانه در ایران مشغول بودند. سوم اینکه؛ شوروی و بریتانیا هر یک منافع خاص خود را در حمایت از ایران دنبال می‌کردند. انگلستان در پی حفظ منافع نفتی خود در جنوب بود و همزمان محافظت از منافع خود در هند را در برابر هرگونه تجاوز آلمان مد نظر داشت. شوروی نیز قصد داشت از مرزهای جنوبی خود که با ایران مشترک بود و همین‌طور از چاه‌های نفت باکو که در همسایگی مرز ایران قرار داشتند، محافظت کند. همزمان شوروی تصمیم گرفت که منافع خود در شمال ایران را با کسب امتیاز نفتی از دولت ایران دنبال کند. آمریکا در این زمان منافع مشخص تعریف شده‌ای در ایران نداشت و صرفاً به اقدامات جنگی متفقین می‌پرداخت.

بریتانیا و شوروی به رضاشاه فشار آوردند تا آلمان‌ها را از ایران اخراج کند، اما شاه، آن را نپذیرفت و بر اهمیت بی‌طرفی ایران در جنگ تأکید کرد. در طی اقدامی مشترک، دو کشور بریتانیا و شوروی، در ۲۵ آگوست ۱۹۴۱ ایران را اشغال کردند. ارتش شوروی کنترل شمال ایران و ارتش بریتانیا کنترل جنوب ایران را به دست گرفتند. منطقه‌ای بی‌طرف که شامل پایتخت

ایران، تهران، نیز می‌گردید در اختیار دولت ایران باقی ماند. یکسال بعد، مشاورین و نیروهای نظامی آمریکا، در چارچوب اقدامات متفقین، وارد ایران شدند. در این شرایط رقابت بی‌سابقه‌ای میان ابرقدرت‌ها درباره ایران آغاز شد که در نهایت به بحران ۴۶-۱۹۴۵ منجر گردید. بحران مذکور، عامل اصلی شکل‌گیری جنگ سرد بین ایالات متحده و شوروی بود. رویارویی ایالات متحده و شوروی بعد از فیصله‌ی بحران ایران، تا اوایل دهه ۱۹۶۰ نیز ادامه یافت.

کتاب حاضر مطالعه‌ای درباره‌ی ریشه‌ها، تحولات و پایان رقابت شوروی و آمریکا در چارچوب جنگ سرد و تنش‌های ناشی از آن طی سالهای ۶۲-۱۹۴۵ در ایران است و همچنین تأثیر این رقابت‌ها را بر تحولات اقتصادی و سیاسی کشور بررسی می‌کند. برای تحلیل رقابت شوروی و ایالات متحده در دوره‌ی زمانی مورد اشاره (۱۹۶۲-۱۹۴۵)، تمرکز کتاب بر روابط ایران و آمریکا و سیاست آمریکا نسبت به ایران است که این سیاست‌ها عمدتاً در ارتباط با جلوگیری از نفوذ کمونیسم در ایران بوده است.

این کتاب سیاست‌های سه دولت ترومن، آیزنهاور و کندی را نسبت به ایران بررسی می‌کند که عامل مشترک و پایدار در این سیاست‌ها حفظ کشور ایران از نفوذ کمونیسم است. همچنین این کتاب تحلیلی ژرف از پاسخ شاه و دولت ایران به رقابت قدرت‌های خارجی در ایران ارائه می‌دهد.

این کتاب براساس چندین منبع عمده و اساسی تنظیم شده است: ۱. اسناد دولتی از طبقه‌بندی محرمانه خارج شده‌ی آمریکا که در آرشیو ملی کالج پارک مریلند جمع‌آوری شده است. ۲. اسناد منتشر شده در روابط خارجی ایالات متحده که به وقایع مهم می‌پردازد. ۳. منابع روسی برگرفته از مکاتبات و پروتکل‌هایی که بین سران دو کشور در وزارت امور خارجه‌ی آمریکا ثبت شده است، همین‌طور از سفارت آمریکا در ایران، روزنامه‌های روسی و نشریات ادواری. ۴. منابع انگلیسی برگرفته از شورای روابط خارجی آمریکا و همین‌طور منابع موثق دست دوم. ۵. منابع ایرانی، خاطرات دولتمردان ایرانی مشهور و پروژه تاریخ شفاهی ایران که متعلق به دانشگاه هاروارد است، و همین‌طور از روزنامه‌ها و نشریات ادواری ایران در دوره‌ی زمانی مذکور استفاده شده است.

من کوشیده‌ام این منابع را به‌طور متصفانه و بی‌طرفانه به کار ببرم و نشان دهم که چگونه رقابت قدرت‌های بزرگ، تحولات سیاسی و اقتصادی در ایران را طی سال‌های ۱۹۴۵ تا ۱۹۶۲ تحت تأثیر قرار داده است.

درآمد

اساتید علم سیاست و تاریخ، درباره‌ی سرچشمه‌ها و ریشه‌های جنگ سرد و تحولات مربوط به آن، نتوانسته‌اند به اتفاق نظر برسند و برخی ریشه‌ی رقابت شوروی و ایالات متحده را در حوادث اروپای بعد از جنگ جهانی دوم می‌دانند. بعلاوه از آنجایی که اسناد مهم دولتی آمریکا و شوروی سال‌ها جزء اسناد طبقه بندی شده، قرار گرفته بود؛ تنها عده‌ای از افراد درباره‌ی اینکه ایران نیز حوزه‌ی رقابت شوروی و آمریکا بوده، آگاهی دارند و همین موضوع تحلیل آنها درباره بحران آذربایجان ایران در سال‌های ۴۶-۱۹۴۵ را با محدودیت مواجه ساخته است. به هر حال آن‌ها مخالف این موضوع هستند که آغاز رویارویی شوروی و ایالات متحده از ایران بوده باشد.

سنت‌گرایان، همان کسانی که نماینده‌ی مکتب فکری جزم اندیشی هستند، چنین استدلال می‌کنند که شوروی در پی توسعه‌ی ایدئولوژی کمونیستی فراتر از مرزهای خود بود و برای تحقق این هدف یک سیاست تهاجمی و توسعه طلبانه را تعقیب می‌کرد. اقدامات شوروی در ایران مثل حمایت از کردها و آذری‌ها در شمال ایران برای ایجاد رژیم‌های خودمختار در سال ۱۹۴۵ و عدم پذیرش خروج نیروهای خود از ایران، در سال ۱۹۴۶ منجر به رویارویی آمریکا و شوروی در ایران گردید. اساساً هدف شوروی الحاق آذربایجان به خاک کشور خود بود.

تجدید نظر طلبان، آمریکا را بخاطر رویارویی با شوروی در ایران سرزنش می‌کنند. آنها استدلال می‌کنند که اساساً این رویارویی از آنجا ناشی می‌شود که سران آمریکا درصدد تعقیب منافع اقتصادی خود در منطقه بودند. باید اذعان کرد که هدف آمریکا از ارتقای منافع خود در خاورمیانه در حقیقت این بود تا مشکلات و مسایل اقتصادی اش را که ناشی از رکود بزرگ و رخدادهای سال ۱۹۳۳ بود، جبران نموده، با موفقیت درباره‌ی کسب امتیاز نفتی از عربستان سعودی به مذاکره و گفتگو بپردازد. اگرچه نفع دولت آمریکا در این بود که امتیاز نفتی از ایران در سال‌های ۱۹۴۳ و ۱۹۴۴ کسب کند، اما به واسطه‌ی اعتراضات و مخالفت‌های شوروی، دولت ایران تصمیم گرفت که هیچ امتیازی به قدرت‌های خارجی ندهد. در سال ۱۹۴۵ که کردها و آذری‌ها علیه دولت ایران شورش کردند، ارتش روسیه در

شمال ایران مستقر شد تا از ورود ارتش ایران به استان آذربایجان و برقراری نظم در آنجا جلوگیری کند. در نتیجه‌ی این اقدام، دولت ایران در سال ۱۹۴۶ شکایتی علیه شوروی نزد سازمان ملل مطرح کرد. دولت ترومن و شورای امنیت سازمان ملل از درخواست ایران حمایت کردند و به ارتش شوروی فشار آوردند تا از شمال ایران خارج شود.

پساتجدید نظرگرایان، - یعنی گروه دیگری از دانشمندان، که ریشه‌های جنگ سرد را هم از منظر سنت گرایان و هم از منظر تجدیدنظرگرایان بررسی می‌کنند - با این نظر و دیدگاه ارتدکسی موافق هستند که مواجهه و رویارویی شوروی و آمریکا در ایران در نتیجه و حاصل جاه طلبی‌های شوروی برای ارتقای منافع خود در منطقه بود، اما به همین صورت اقدامات آمریکا را برای ارتقای منافع استراتژیک و نفتی خود در منطقه عاملی می‌دانند که برتری شوروی و بریتانیا را در آنجا تضعیف کرد. پسا تجدید نظرگرایان استدلال می‌کنند که رویارویی در ایران حاصل رقابت بین اتحاد شوروی، ایالات متحده و بریتانیای کبیر بوده است.

در کنار این سه مکتب فکری، دانشمندان دیگری کوشیده‌اند تا بحران ایرانی ۴۶- ۱۹۴۵ را از منظر و چشم اندازه ویژه‌ای تحلیل کنند. این عده می‌گویند که رویارویی شوروی و ایالات متحده در ایران، عمدتاً نتیجه‌ی یافشاری ایالات متحده بر منافع استراتژیک خود در منطقه بوده است.

ایالات متحده در قالب بخشی از سیاست امنیت ملی خود، فعالیت‌های نظامی خویش را در منطقه گسترش داد. این گسترش تا حدی بود که به خصوص شوروی احساس خطر کرد و متوجه اهمیت مرزهای شمال ایران برای حفاظت از خود گردید.

این دانشمندان منافع نفتی آمریکا را در کنار منافع استراتژیک که موازی دیدگاه تجدید نظرطلبان است طرح می‌نمایند. به دنبال پایان یافتن جنگ سرد، گروهی از دانشمندان ظهور پیدا کردند که بحران ایران در سال‌های ۴۶- ۱۹۴۵ و به خصوص نقش شوروی را بر اساس آرشیو شوروی سابق تحلیل کردند. این گروه برای تحلیل بحران ایران در سال‌های ۴۶- ۱۹۴۵ و به خصوص نقش شوروی، به آرشیو شوروی سابق که اسناد از طبقه بندی خارج شده را نگهداری می‌کند، رجوع کردند؛ اما با نگاهی دقیق‌تر، این مطلب آشکار می‌گردد که تجزیه و تحلیل آنها ترکیبی از استدلال‌هایی است که پساتجدیدنظرگرایان آن را به کار برده‌اند.

این کتاب برخلاف دیدگاه محققانی که تا به امروز به چند دسته تقسیم شده‌اند و هر کدام آغاز جنگ سرد را از منظری خاص نگریسته‌اند؛ آغاز چنین جنگی را بین ایالات متحده

و شوروی ایران نمی‌داند. در عوض به ایران به عنوان یک مورد مطالعاتی می‌نگرد، کشوری که عواقب جنگ سرد به غیر از اروپا خود را در آنجانیز نشان داد. در حالی که کتاب با دیدگاه پساتجدیدنظرگرایان موافق است که اقدام شوروی در شمال ایران منجر به رویارویی این کشور با آمریکا گردید، اما با این حال تلاش می‌کند تا دیدگاه مخالف خود را درباره‌ی نقش شوروی بعد از فیصله‌ی بحران ۱۹۴۶ ایران حفظ کند و در عوض نقش آمریکا، بریتانیا و ایران را در توسعه و تداوم رقابت جنگ سرد در ایران نشان دهد.

کتاب حاضر، متفاوت از مطالعاتی است که درباره‌ی روابط ایران و آمریکا در دوره‌ی وقوع انقلاب اسلامی در سال ۱۹۷۹ نوشته شده است. در آن مقطع دانشمندان به صورت شتابزده درباره‌ی اینکه چرا و چگونه روابط ایران و آمریکا در مسیر غلط قرار گرفت؟ به تحلیل موضوع پرداختند. در بخش اعظم این آثار، دانشمندان به طور مختصر به بحران ۱۹۴۵ در آذربایجان و ملی شدن صنعت نفت در سال‌های ۱۹۵۳-۱۹۵۱ به عنوان دوره‌ی برجسته‌ی جنگ سرد در ایران پرداخته‌اند و در عوض به نظر می‌رسد که از تنش جنگ سرد - در ایران که به خوبی تا اوایل دهه‌ی ۱۹۶۰ ادامه پیدا کرد - غافل شده‌اند. اغلب این منابع به روز نیستند. در سال‌های اخیر کتاب‌ها و مقالات متعددی به روابط ایران و آمریکا با تمرکز بر انقلاب اسلامی سال ۱۹۷۹ ایران پرداخته‌اند: این منابع، عمدتاً درباره‌ی مسأله‌ی پیچیده‌ی هسته‌ای ایران و نحوه‌ی واکنش ایالات متحده به صورت طیفی از تحریم‌ها تا تغییر رژیم و حتی جنگ، توجه کرده‌اند، اما اغلب موضوع رقابت‌های پیشین جنگ سرد بین ایالات متحده و شوروی را مد نظر قرار نداده و ناتوان از پیوند گذشته با حال بوده است.

این کتاب پنج موضوع اساسی و پرسش مهم درخصوص آغاز، توسعه، پایان رقابت جنگ سرد آمریکا و شوروی و تنش ناشی از آن در ایران در سال‌های ۶۲-۱۹۴۵ را بررسی می‌کند:

۱. نقش بحران ایران در سال‌های ۴۶-۱۹۴۵: آیا مخالفت آمریکا با گسترش نفوذ شوروی، اولین مرحله‌ی رویارویی آنها در ایران بود؟ آیا سیاست شوروی در ایران، پاسخی به سیاست خصمانه‌ی آمریکا بود و یا ناشی از سیاست تهاجمی شوروی؟
۲. ماهیت سیاست شوروی نسبت به ایران بعد از بحران: استالین چه نوع سیاستی نسبت به ایران بعد از بحران اتخاذ کرد؟ چه روش‌هایی باعث تشدید تنش‌های ناشی از جنگ سرد در ایران گردید؟ آیا سیاستی که خروشچوف درباره ایران دنبال کرد، ادامه‌ی سیاستی بود که مورد حمایت جان‌شینانش هم قرار گرفت؟ چگونه سیاست و رویه خروشچوف شیوه رقابت ابرقدرت‌ها را در ایران تغییر داد؟

۳. ماهیت سیاست آمریکا درباره‌ی ایران: به دنبال بحران مربوط به ایران، ایالات متحده چه اقدامی برای جلوگیری از نفوذ کمونیسم در ایران انجام داد؟ چه شباهت‌ها و تفاوت‌هایی بین دولت‌های کندی، آیزنهاور و ترومن در اعمال و اجرای سیاست مورد نظر خود نسبت به ایران وجود دارد؟

۴. ماهیت سیاست انگلستان نسبت به ایران در پی بحران ۴۶-۱۹۴۵: انگلستان برای حفظ منافع خود در ایران طی سال‌های ۵۳-۱۹۴۶ چه اقداماتی را انجام داد؟ چگونه سیاست بریتانیا بر موضوع رقابت جنگ سرد در این دوره تأثیر گذاشته است؟

۵. نقش محمدرضا شاه و دولت‌های ایران بین سال‌های ۶۲-۱۹۴۵: چگونه شاه و دولت‌های ایران به رقابت ابرقدرت‌ها در کشورشان پاسخ دادند؟ از چه راه‌هایی و با چه شیوه‌هایی اقدامات آن‌ها بر رقابت ابرقدرت‌ها در ایران تأثیر گذاشت و در نهایت به مسأله پایان دادن به تنش‌های جنگ سرد در ایران در سال ۱۹۶۲ کمک کرد؟

این کتاب تلاش می‌کند تا تحلیل جامعی از ریشه‌ها، تحولات و پایان رقابت جنگ سرد بین آمریکا و شوروی و تنش‌های ناشی از آن در ایران ارائه دهد. این کتاب مانند پلی عمل می‌کند که خلاء بین مطالعاتی که از یک طرف به بحران ایران در سال‌های ۴۶-۱۹۴۵ منجر می‌شود و از سوی دیگر ریشه‌های جنگ سرد محدود مانده را پر کند. این اثر پیوندی را بین کتاب‌های که درباره‌ی روابط ایران و آمریکا بعد از وقوع انقلاب نوشته شده و نیز کتاب‌هایی که در مورد ادامه‌ی تنش‌های ناشی از جنگ سرد شوروی و آمریکا در ایران بعد از فیصله بحران به نگارش درآمده‌اند ایجاد می‌نماید. این کتاب بر محتوای جنگ سرد متمرکز شده تا به طور همزمان تحلیلی از عواملی داخلی و بیرونی ارائه داده، رقابت شوروی و آمریکا را در ایران ترسیم نماید و بیان کند که چگونه تحولات اقتصادی و سیاسی در ایران از این وضعیت، تأثیر پذیرفته است.

موضوع فصل اول درباره‌ی ریشه‌ها و چگونگی شکل‌گیری منافع روس و انگلیس و بعد شوروی و انگلیس در ایران - که با اشغال ایران در خلال جنگ جهانی دوم در سال ۱۹۴۱ به اوج خود رسید می‌باشد. اشغال ایران در نتیجه اقدامات جنگی متفقین باعث ورود آمریکا به ایران و به وجود آمدن رقابت بی‌سابقه‌ای بین قدرت‌ها گردید که سرانجام بحران ایران را در سال‌های ۴۶-۱۹۴۵ رقم زد.

فصل دوم بحران ایران در سال‌های ۴۶-۱۹۴۵ و نقش آن در ورود به جنگ سرد را بررسی و تحلیل می‌کند. جزئیات مربوط به خاتمه بحران آورده شده است.

فصل سوم درباره‌ی ملی شدن صنعت نفت ایران و نخست وزیری محمد مصدق است که پیامدها و نتایج این منازعه آورده می‌شود. واکنش آمریکا، شوروی و انگلستان در این بحران به طور مفصل بررسی شده است.

فصل چهارم بر موضع جدید ایران مبنی بر طرفداری از غرب در پی کودتا و سقوط دولت مصدق تمرکز کرده است. این فصل درباره‌ی پیمان و اتحاد جدید ایران با غرب و سیاست ناسیونالیسم مثبت شاه، بحث می‌کند.

فصل پنجم درباره‌ی پایان تنش‌های ناشی از جنگ سرد در ایران می‌باشد؛ چراکه ایران به شوروی تعهد داده بود اجازه‌ی ایجاد پایگاه موشکی را به هیچ قدرت خارجی ندهد و انقلاب سفید را رها نکند. در اینجا من استدلال می‌کنم این اقدامات محصول جانبی سیاست‌های جنگ سرد آمریکا در ایران بودند. در بخش نتیجه‌گیری هم یافته‌های خود را در این کتاب خلاصه می‌کنم و تأملی درباره‌ی چشم انداز آینده‌ی ایران دارم.

زبان سانسان هنوز به نظام استاندارد درباره‌ی ترجمه‌ی کاراکترهای فارسی به لاتین، دست نیافته‌اند. من برای تغییر دادن واژه‌ها از روش کتابخانه کنگره بهره برده‌ام. علائم زیر و زبری که در بالا و پایین حروف آورده شده، صرفاً برای معنی دادن استفاده می‌شود؛ مثل: عین و همزه و به نظر می‌رسد مناسب اسامی مثل «جعفر» هستند. کلمات فارسی مثل «تهران» و نام‌های مناسب مثل «محمد مصدق» هجی شده‌اند، همان گونه در ادبیات انگلیسی آورده می‌شوند، همه‌ی ترجمه‌ها از زبان فارسی توسط خود نویسنده صورت گرفته است، مگر اینکه به صورت دیگری اعلام شود.